

МУДРЕЦЬ ПЕДАГОГІКИ, ЧІЙ ПОРАДИ НЕ ВТРАЧАЮТЬ СВОЄЇ АКТУАЛЬНОСТІ І В НАШ БУРЕМНИЙ ЧАС...

«Шановні читачі, колеги-вчителі, вихователі, директори шкіл! Ця праця є підсумком багаторічної роботи в школі – підсумком роздумів, турбот, тривог, хвилювань. Тридцять три роки безвізної роботи в сільській школі були для мене великим, ні з чим не порівняним щастям. Я присвятив своє життя дітям і після тривалих роздумів назвав свою працю «Серце віддаю дітям», вважаючи, що маю на це право. Хочеться розповісти педагогам – і тим, хто трудиться в школі зараз, і тим, хто прийде в школу після нас, – про великий період свого життя – періоді, який дорівнює десятиріччю. Від того дня, коли маленька дитина-нетяма, як часто ми, педагоги, називаємо його, приходить в школу, до тієї урочистої хвилини, коли юнак чи дівчина, отримуючи з рук директора атестат за середню школу, стає на шлях самостійного трудового життя. Цей період є періодом становлення людини, для вчителя ж він – величезна частина його життя. Що найголовніше було в моєму житті? Без роздумів відповідаю: любов до дітей...»

Василь Сухомлинський

Читаю рядки великого генія педагогічної ниви і ловлю себе на думці, що у мене за плечима також тридцять три роки кропіткої педагогічної праці, перетканої як і сумнівами, так і жагою іти до нових вершин нелегкою учительською дорогою. І увесь час на цьому шляху дороговказом і порадиником для мене були, є і, переконана, будуть неоціненні праці Василя Олександровича. У цих скарбах педагогіки я завжди знаходжу відповідь, пораду чи напрямок у вирішені проблеми, яка виникає.

Великий педагог, мудрий учитель, чудова людина спрямовує нас віддавати дітям красу і тепло своєї душі, як робив це він, несучи на долоні своє щире серце, бо був, насправді, доброю і щирою людиною. В його палкому серці жила велика доброта і любов до всього світу. Василь Сухомлинський наголошував на тому, що потрібно не лише навчати дітей, потрібно прищеплювати кожному з них найкращі людські якості, виховував у них доброту, чуйність, людяність, патріотизм, любов до батьків, до людей і до рідної землі. Мудрий учитель писав: «...Людина народжується на світ не для того, щоб зникнути безвісною пилінкою. Людина народжується, щоб лишити по собі слід вічний...»

Сьогодні школа повинна підготувати людину мислячу, креативну, яка не тільки має знання, але й вмє творчо використовувати їх

у житті, творчо підходити до будь-яких змін, нетрадиційно та якісно вирішувати існуючі проблеми. Тому актуальною стає проблема пошуку нових, нестандартних форм, методів і прийомів навчання, спрямованих на розвиток творчих здібностей учнів. Створення в Україні високорозвиненого суспільства та розбудова демократичної держави потребують наявності таких особистостей, які здатні до самореалізації, спроможні до творчої побудови свого життя, зорієнтовані на особистий вибір і особисту відповідальність. Традиційна

школа, переважно спрямована на засвоєння системи знань, сьогодні вже не відповідає соціальному замовленню – вихованню самостійних, ініціативних і відповідальних членів суспільства. Найголовніше завдання виховання та навчання – пробудити в дитині жагу до пізнання. Розвинуті навички творчості дозволяють майбутньому громадянину грамотно ставити власну мету й досягати її. Сучасний розвиток цивілізації перебуває в активному динамізмі, відбувається стрімке зростання соціальної ролі особистості, гуманізація та демократизація суспільства, швидка зміна технологій у світі. Усе це зумовлює необхідність перетворення освітньої системи в цілому. Завдання щодо виховання людей із високим творчим потенціалом постає не лише як актуальна проблема

сучасної педагогічної науки та практики, але і як соціальна необхідність.

Одним із головних завдань сучасної школи України є виховання творчої особистості, бо вона значно краще й легше пристосовується до побутових, соціальних і виробничих умов, ефективніше їх використовує та змінює відповідно до власних уподобань, переконань тощо.

Сучасна школа має сприяти розвитку демократичної культури, формуванню необхідних для проживання в європейському співтоваристві компетентностей, політико-правових і соціально-економічних знань. Пріоритети загальноєвропейської освіти полягають у наданні молодому поколінню знань про спільну європейську спадщину та практичних умінь адаптуватись до життя й навчання в різних країнах Європи, бути мобільними, соціально здібними, здатними до комунікації та захисту своїх прав.

Василь Олександрович дійшов думки (до якої варто і нам прислухатися), що скільки в школі учнів, стільки і потрібно шукати індивідуальних стежок, а «допомогти кожному вихованцю знайти його стежку – це й означає поставити людину на ноги, ввести її в життя громадянином зі своєю індивідуальністю». Орієнтація на особистість учня у процесі педагогічного стимулювання розвитку їхніх творчих здібностей базується на тому, що від моменту народження дитина змінює, перетворює навколишній світ за власною ініціативою. Вона навчається, творчо освоює світ речей, створюючи нову гру, казку. Це ставить принципово нові вимоги до вчителя, оскільки він, як творча особистість, має бути готовим до роботи у творчому, інноваційному режимі, до оновлення процесу навчання.

Школа потребує нових нетрадиційних ідей, теорій, що відповідали б оптимальному розвитку дитини, сучасним потребам людства. І тому важливу роль відіграє творчий розвиток особистості, в основу якого потрібно покласти використання різних засобів, підходів до розвитку дитини, орієнтованих на досягнення оригінального результату.

«Творчість починається там, де інтелектуальні й естетичні багатства, засвоєні, здобуті раніше, стають засобом пізнання, освоєння, перетворення світу. При цьому людська особистість немовби зливається із своїм духовним надбанням» – писав В.О. Сухомлинський. Творчий потенціал, закладений у дитині, допомагає їй не тільки пізнавати життя, але і знайти своє місце в ньому, ствердити свою особистість. В дитині необхідно розвивати свободу духу, схильність

до самостійного мислення, вироблення активної життєвої позиції, свободу вибору і таких якостей, як сила волі, сміливість, рішучість. Все це допоможе дитині в майбутньому стати корисною для суспільства, гідним громадянином.

Через війну в наших дітей тепер дорослі очі, але досвід, життя і майбутнє кожної української дитини – безцінні. Чи міг В. Сухомлинський собі уявити, що над його Павлівською школою нависне смертельна небезпека, що його вихованці стануть на захист Батьківщини від того, хто лицемірно називав себе братом?

Та праці В.О. Сухомлинського і тепер стали у нагоді. На його мудрих порадах вирости цілі покоління сміливих і вірних своїй землі людей, які гордо випростали крила і стали на захист рідної землі, боронячи волю, свободу і справедливість. Завдяки його методиці вчитель і сьогодні стимулює учня до висловлення власних думок, до вміння міркувати і давати свою оцінку подіям і фактам, вчить любити рідну землю і її людей.

Важливим засобом морального виховання дітей Василь Олександрович вважав слово, а мовну культуру людини – дзеркалом духовної культури. «Слово – не тільки носій інформації, – зазначав він, воно іскра, від якої розгорається полум'я інтересу, вікно в незвідане, тому має бути яскравим, образним, барвистим і точним. Слово в руках учителя – найтонший і найголовніший його інструмент».

Вдало підібрані вчителем слова та оцінка вчинків сучасників, що своїм прикладом викликають захоплення та гордість за свій народ, пробуджують у дітей любов до України. І тут рядки з творчого надбання Сухомлинського знову набирають своєї актуальності. «Слово «Батьківщина» сповнюється у свідомості дітей яскравими картинками, що пробуджують почуття гордості за наших земляків, за їхню боротьбу та перемоги...»

Від того, як учитель організує навчання в цих нелегких умовах, залежить не тільки багаж знань, а пізнання дійсності, розумові навички, творчі можливості та загальнолюдські цінності. За В.О. Сухомлинським, творчість є «суттю життя в світі знань і краси», а творча діяльність учня – це стимул розвитку пізнання. «Творчість, – стверджував педагог, – є шаблинкою самостійного мислення, на якій дитина пізнає радість власної думки, переживає моральну гідність творця». Майстерність вчителя словесника полягає в тому, щоб внутрішній психологічний і моральний стан дитини спрямувати в правильне русло, дати дитині поштовх для

творчого викладу крику душі.

Для того, щоб організувати творчий процес дітей, необхідно створити гарні взаємовідносини між учителем і учнем на принципах співпраці, довіри, взаємоповаги. Це завдання досить важке. Воно не тільки в тому, щоб «розбудити» творчий потенціал, а і в тому, щоб створити ті умови, які сприяли б формуванню обдарованої особистості. Щоб спонукати до творчості, потрібно розбурхати емоції, викликати певні почуття. Педагог Сухомлинський вважав найважливішим завданням виховання – вплив на пробудження і розвиток у дітей кращих моральних, інтелектуальних і естетичних почуттів. На його думку, «... почуття – це кров, плоть і серце моральної переконаності, принциповості, сили духу; без почуттів моральність перетворюється на сухі безбарвні слова, що здатні виховати лицемірів. Ось чому, образно висловлюючись, стежка від морального поняття до морального переконання починається із вчинка, із звички, насичених глибокими почуттями, особистим ставленням до того, що дитина робить, що робиться навколо неї».

Навіть за умов драматичних подій у державі та скрутної економічної ситуації ми все одно потребуємо духовного життя – того, що б піднімало над буденністю і давало надію у майбутньому.

Всі ми – передусім люди, з глибоким внутрішнім світом, якого ми чомусь підсвідомо боїмося. Та чи не час звернутися до своєї власної душі, зазирнути в неї і побачити, наскільки те, чим ми здаємося іншим, відрізняється від того, чим ми є насправді? Мабуть, розщепленість – це велика проблема сучасної людини, і одним із шляхів її подолання саме і є поезія. Це – спосіб самовираження, який близький кожному з нас, який об'єднує різних людей та допомагає усвідомити, що ми не самотні у цьому бурхливому світі.

Навчити молодь писати вірші – це означає думати, міркувати, висловлювати свої думки, почуття, а ще відчувати себе творцем, творчі сили якого розвиваються, міцніють...

При будь-якій поставленій проблемі вчитель сам мусить бути творцем. Тому поезії пишу сама, прагнучи до самовдосконалення. І вважаю святим обов'язком – донести живуче слово поезії до дитини, знайомлячи з перлинами поетичного слова кращих поетів світу, зі зразками поетичних творів сучасників, яких надихнула до поетичного слова віра у перемогу добра над злом, яке прийшло на нашу землю. Наголошую на тому, що поезія – це стан душі, поклик серця, що

мотивує, підіймає бойовий дух, підтримує і дає пораду і надію. А учні, усвідомлюючи це, прагнуть наслідувати вчителя. Адже в наш час дуже важливо не просто донести до душі дитини світ поезії, а й розвивати мистецький хист, виховувати духовну особистість.

Отже, на думку В. О. Сухомлинського, дуже важливо, щоб з дитинства в людини було духовне життя у світі моральних цінностей – святинь нашої Батьківщини, нашої історії, нашого народу. Суть духовного життя маленького громадянина повинна бути в захопленні, одухотворенні красою людини і красою ідеї, у прагненні стати дійсно справжньою людиною. Тому той, хто живе у світі моральних цінностей, з малих років почуває себе людиною.

Життя показує, що в складних умовах, які постійно змінюються, найкраще орієнтується, приймає рішення, працює людина творча, гнучка, креативна, здатна до генерування і використання нового (нових ідей, задумів, нових підходів та рішень). Це людина, яка володіє певним переліком якостей, а саме: рішучістю, вмінням не зупинятися на досягнутому, сміливістю мислення, вмінням бачити за межі того, що бачать сучасники і бачили попередники.

«Творчість відкриває в дитячій душі ті куточки, в яких дремають джерела добрих почуттів».

Василь Сухомлинський

Хочу презентувати читачеві перші неспілі спроби пера своїх учнів, які тільки починають пізнавати маленькі секрети творчості, шукають свої метафори, образи, індивідуальні малюнки і вислови баченого і почутого, перших переживань і набутого досвіду.

Ось робота переможниці в обласному конкурсі «Свій голос віддаю на захист природи» у номінації «Літературний твір», який був проведений комунальним закладом «Кіровоградський обласний центр еколого-натуралістичної творчості учнівської молоді», Примак Надії, у якій дівчинка переймається проблемою екології рідного краю, звертаючись до всіх нас схаменутися, поки ще не пізно.

Людино, схаменись!

Людино, зупинися на хвилину,
Послухай, як кричить мале пташа.
Ти маєш все: житло, сім'ю, машину,
Стежину, що до рідних вируша.
Але стежина ця травою вкрита,
Дорога рідко вже до рідних заверта,
Всі посадки давно сміттям забиті,
І виснажив всі соняшник поля.
Стоїть село, таке сумне, в печалі...
Тобі не соромно за це? Де ж каяття?
Нам жити тут на цій землі. Що ж буде далі?
Як ця краса піде у небуття?
Багато ми наук чудово знаємо,
І цей прогрес не може вже закінчитись,
Та, як все гине, ми не помічаємо.
А, може, час настав уже замислитись?
Чарівна річка, явори, поля –
Не впізнаю тебе, мій рідний краю,
Цю стежку, що топтала ще малям...
Взяло і враз так хутко все зів'яло.
Моя срібляста річка мулом вкрита,
Тут лебеді не плавають давно,
І гнізда крижнів всі сміттям закриті.
Щемить душа – це коштує того?
Ой, річечко Березівка, рідненька,
Чому твої змілили береги?
І, як молитва, в моїм серці тенька:
Ти радує нас, не висихай, живи!
Хай очерет колише лебедят маленьких;
Ти коліскову їм співай вночі.
Пускали тут віночки бабця й ненька,
Й несли до діда й татка їх твої ключі.
Та у купальські дивні темні ночі,
Коли пісні дівочі линуть звідусіль,
До зір підводять погляд мої очі;
Я з ними розділяю свій тривожний біль.
І просить порятунку край рідненький;
Вогняний вечоріє горизонт.
Печально дивляться згори хмарки маленькі;
Знайдіть від того зла десь антидот.
Байдужість ми у серце поселили;
Ховає тінь віків наші гонитви.
Лякає це, терпіть немає сили.
Хай Бог почує всіх наляканих молитви.
Природа кличе нас на допомогу,
А ми, бездушні, нівечим її.
Пора ж усім забити вже тривогу:
Глобальне потепління – будь біді!
Ми всі такі величні і пихаті,
Позазнавались, всі такі круті.

Ми думаєм лиш про добробут в власній хаті,
А поруч хоч «і травка не рости».
У смітниках все, річку занедбали
Відходами із наших же дворів.
Здається, совість нам колись приспали.
Так очеться, щоб все ж народ прозрів.
Щоб кожен все ж забув про «хату скраю»,
А з себе починать не забував.
Лишились небайдужі, вірю й знаю,
Якби ж їм кожен з нас допомагав.

А ось рядки навіяні сьогодніням:

Сідало сонечко спочити у траву.
Там сон-трава його заколисала.
Просила тиші у сирен:
- Дай виспатись йому.
Набратись сили, щоб спалити всю рашню,
Тихесенько у Боженки благала...

Вже стукає Весна нам у віконце,
Тепло, як кішечка, крадеться до воріт,
Всміхається частіше в небі сонце,
Пташки завершують додому свій політ.
- Ой, принесіть на крилах ПЕРЕМОГУ!!!
Хай прийде МИР до нашого порогу,
Повернуться всі рідні із війни,
Щоб снились людям кольорові сни.

А час пливе — весна господарює,
Ми сієм хліб в сполоханих полях,
А сонечко промінчиком малює
Додому, всі бійці, вам переможний шлях.
Вже скоро сонях зацвіте і мальва біля тину,
І кішка Мурка вигляда давно
Із-за кордону внуків, з війни сусідів сина...
Хай здохне зло, щоб й духу не було!

Прийде ПЕРЕМОГА, розквітне заплакана вишня,
Хрущі загудуть і збереться родина уся,
Покличем бабусю, до нас у альтанку щоб вийшла
Пом'янути тих, хто злетів навіки в небеса.
Заплачем від щастя - а далі вже тільки сміятись,
Садити картоплю і різну усяку байду,
Стискати обійми, у радості й щасті кохатись,
Старатись забути страшну і безглузду війну...